

Historisk tidsaxel

När?	Havsvattnet?	Hur levde man?
5000 – 4000 f.Kr.	70 – 50 m högre	Österåker är nästan helt täckt av havsvatten. Tunberget vid Domarudden (72 m) sticker upp som en liten ö. Det finns människor på fastlandet sedan flera tusen år. Det är nästan 10 mil till fastlandet i väster.
4000 – 2000 f.Kr.	50 – 30 m högre	Området runt Domarudden ligger högt, och var då en stor ö. Stenålder. Man fiskar och jagar sälar. En boplats finns vid Lappdal (nära Domarudden).
1000 f. Kr.	20 – 15 m högre	Bronsålder. En stor boplats finns vid Solbergasjön vid Skärgårdsstad. Sjön är en havsvik. Jordbruk, boskap. Många bronsåldersgravar finns i Österåker, vid Hacksta och Murkelvägen.
År 0 - 500	15 – 10 m högre	Järnålder. Gottsundaborgen anläggs. Vattenvägen från havet in till det inre av Uppland är viktig för de gårdar och byar som utvecklas. Landhöjningen gör leden för grund för större båtar vid Husby-Långhundra.
500-talet	10 m högre	Stora naturkatastrofer långt från vårt område orsakar kallt väder i många år och troligen missväxt. "Fimbulvintern" omtalas sedan i folksagorna.
500 – 800	10 m högre	Hövdingadömen växer fram i Uppland. Stora gravhögar över mäktiga personer anläggs vid Vada, där skeppsleden går förbi. Hövdingarna börjar kalla sig "kungar" och härskar över större områden. Kungen i Uppsala blir mäktigast. Man tror på Asagudarna. Fornborgar vid Grönborg och Knaborg.

800 – 1000

10 – 7 m högre

Vikingatiden börjar. Varmare klimat. En stormansgård ligger nära där Österåkers kyrka ligger idag. Ett stort gravfält till den gården ligger där klockstapeln står idag. Platsen kallas Aker. Skepp från vår hembygd seglar mest österut, men också till England. En krönika berättar att ett folk på andra sidan "Eystrasalt" ber hövdingen Rurik och hans bröder från Ros komma till dem och styra landet (som sedan kommer att heta Ryssland).

Långhundraleden blir grundare. Man dämmer upp en del sjöar i leden för att kunna färdas med båtar där. De stora skeppen måste lasta om, kanske vid Brottby. Vid Trälhavets strand finns en plats som "Trälhamn". Strider mellan Svearnas kung i Uppsala och kungarna i Danmark och Norge. Man tror att ett stort sjöslag sker år 1025 på Garnsviken och Trälhavet. Det finns ett kungarike som kallas "Svithiod" i berättelserna men inget som heter "Sverige".

1000 - 1200

7 - 6 m högre

Varmt klimat. Jordbruket kan växa tack vare att landhöjningen torrlägger sjöar och sankmarker. Kristendomen införs av missionärer från Tyskland, England, kanske också från den ortodoxa kyrkan i Rus-rikets huvudstad Kiev. Österåkers första kyrka byggs. Kristendomen förbjuder slaveriet på 1100-talet.

De flesta runstenarna reses under 1000-talet, med berättelser om handelsfärder och krigståg. Stenarna berättar också om mäktiga kvinnor. Många krig mellan hövdingar om vem som skall vara kung över det rike som nu omfattar Götaland och Svealand. Sjörovare från andra sidan "Eystrasalt" härjar i våra trakter.

1200 – 1400

ca 5 m högre

Birger Jarl tar makten och sätter sin son Magnus (Ladulås) till kung. Stockholm blir huvudstad 1252. Samtidigt byggs Biskopstuna av biskopen i Uppsala. De mäktiga släkterna skaffar sig stora jordområden runt Mälaren och i vårt område. Där kan man färdas med båtar till kungen i Stockholm. Klimatet blir kallare, den "Lilla istiden" börjar. År 1350 kommer "Digerdöden" till Sverige och många människor dör i den pesten.

Birger Jarls ättlingar har kungamakten och strider inbördes. Kring år 1350 regerar kung Magnus Eriksson, som beslutar skriva en lag som är gemensam för hela landet. Riket kallas för första gången "Sverige" i en skrift. Finland blir en del av Sverige. Från våra trakter har människor flyttat dit via Åland sedan flera hundra år tillbaka. Svenska är fortfarande språket på Åland och ett av riksspråken i Finland. Sverige heter "ruotsi" på finska, folket från "Ros".

1400 – 1523

ca 4 m högre

Sverige är i union med Danmark och Norge. Drottning Margareta av Danmark regerar. Hon är gift med Magnus son Håkon. Ständiga strider om makten under 1400-talet, tyska, danska och svenska kungar regerar. De mäktiga släkterna håller på olika herrar, inbördeskrig. Det vanliga folket har det svårt i krigstider. Sjörövare härjar på Östersjön, de kallas "Vitaliebröderna" och kanske har de haft en borg vid Taborg (nära Skeppsdal). Danska trupper härjar och bränner Smedby i början av 1500-talet.

Sten Stures hustru Kristina Gyllenstierna har befälet i Stockholm, som belägras av danske Kung Kristian II.

1520 - 1523	ca 4 m högre	Kristina luras att ge upp försvaret och Kristian tågar in. Han bjuder de svenska herrarna till en stor fest på Stockholms slott. Han sätter dem i fängelse och hugger sedan huvudet av dem på Stortorget, Stockholmsblodbad. Gustav Eriksson (Vasa) och hans far är inbjudna. Gustav kommer för sent och får behålla huvudet, hans far avrättas.
1500-talet	3-4 m högre	<p>Gustav Eriksson, som växte upp på Rydboholms Slott startar uppror mot Kristian (som vi kallar "Tyrann") och bryter unionen. De mäktiga herrarna i vår hembygd känner honom. År 1523 blir han som Gustav Vasa vald till kung och tågar in i Stockholm.</p> <p>Farleden i Åkerströmmen (som leden nu heter) är fortfarande viktig, men nu för kungen, för att få in sin skatt från fiskare och bönder, samt för handeln. Den har nu blivit ännu grundare. Gustav Vasa skriver ett ilsket brev till bönderna längs leden och kräver att de skall riva alla de fiskeredskap och andra hinder som de har byggt i farleden, som är en "Kungsådra", en farled som kungen bestämmer över.</p> <p>Gustav Vasa bryter med den katolska kyrkan, Sverige blir protestantiskt. Biskopen i Uppsala förlorar sin makt och kungen börjar bryta ner Biskopstuna för att använda stenarna till Kungliga Slottet i Stockholm, det gamla slottet "Tre Kronor".</p>
1600-talet	ca 3 m högre	Tack vare stora skogar, silver-, koppar- och järngruvor blir Sverige ett rikt land. Det enkla folket sliter hårt. Klimatet är fortfarande kallt, skördar slår fel, människor svälter. Sverige krigar i Europa,

1600-talet

ca 3 m högre

många män tas ut till soldater och båtsmän och dör i krig under 1600-talet. Kvinnor och barn måste sköta torp och gårdar därhemma. De flesta män som drar ut i de många krigen kommer aldrig hem igen Under kriget mot Danmark 1612 skjuts ett krigsskepp i sank utanför Tuna Säteri, mitt i Tunaviken. Hembygdsföreningen äger två små träskulpturer som suttit på det skeppet. Vrakdelar finns kvar på botten.

Den gamla herregården Järrö rivs och där byggs Margretelunds Slott i mitten av 1600-talet. Slottsfrun Brita Kurk låter också bygga ut Österåkers Kyrka – som den ser ut idag.

Wira bruk anläggs 1630 för att smida värjor till den svenska arméns ryttare. Kung Karl XI bygger sin krigsmakt på soldater och båtsmän som bönderna måste betala med jord och ett torp, som ett slags skatt. Nu byggs många torp för soldater och båtsmän i hela landet. Det fanns många i vår hembygd, några finns kvar, och vi har några i vår hembygdspark Ekbacken.

Åkerströmmen blir allt grundare. Den används fortfarande av de stora gårdar som ligger vid Garnsviken och Brottbymen det blir allt svårare att ta sig förbi ”Kvalet” som är en grund fors, ungefär där slussen ligger idag.

1700-talet

2-3 m högre

År 1680 flyttas den svenska flottan från Stockholm till den nya staden Karlskrona där vintern är mera isfri. Många timmermän från Österbotten flyttar till västra rikshalvan som byggare av skepp och kyrkor. År 1709 bygger de en korsarmad träkyrka (som de ofta ser ut i

1700-talet

2-3 m högre

deras hembygd) i Roslags Kulla på uppdrag av herren till Östanå Slott. I Roslags Kulla startas en skola redan under senare 1700-talet.

Det Stors Nordiska Kriget börjar 1700. Det kommer att ruinera Sverige och många tusen unga män kommer att dö av kulor och sjukdomar på slagfälten i Baltikum, Polen och Ryssland.

Innan det blir fred igen seglar en rysk galärflotta över Östersjön och härjar längs den svenska östkusten. Norrtälje bränns ned och likaså Östanå Slott. Wira bruk klarar sig. Försvaret av vårt område leds från Tuna Säteri, Margretelunds Slott klarar sig också. Vad som händer med Wira Bruk efter freden 1719 får du veta om du ser på skådespelet ”Wira-spelet” som visas i juni.

Ryssarna dödar inga civila, de bränner inga kyrkor, de har order från Tsar Peter att bara förstöra hus och gårdar. Eftersom de inte kan komma förbi Vaxholms fästning seglar de ut i skärgården och försvinner från vårt område.

Sverige är nu utfattigt. Vår hembygd har dock klarat sig från härjningar, jordbruk och andra näringar kommer igång igen. Det är ganska långa perioder av fred under 1700-talet, handeln med andra länder ökar mycket. I Österåkers Socken uppstår ett samhälle längs gamla sockenvägen från Norrö över Åkersbro till Stenhagen vid Smedby. På Norrö byggs ett Tingshus där man har rättgångar och dömer brottslingar. På en höjd nära Åkersbro finns galgbacken. Detta är ”centrum” tills järnvägen kommer 1903.

1800-talet

1-2 m högre

Åkerströmmen kan inte användas för transporter längre. De stora gårdarna vid Garnsviken och Brottbys och vid Smedby, Tuna och Berga vill gräva en kanal med sluss.

Båtsmän och dragoner från våra torp är med i kriget till lands och sjöss mot Ryssland, fram till 1809. Sverige förlorade den östra riksdelen Finland till Ryssland år 1809. Den nye kronprinsen Bernadotte kände den ryske tsaren väl från sin tid som marskalk i Napoleons armé och vägrar att riskera svenska soldaters liv att återerövra Finland. Han ville vända Sverige västerut och styrde fredsförhandlingar så att Sverige fick Norge i stället (från Danmark). Sverige har varit neutral i alla krig sedan 1815 och kunnat leva i fred. Unionen med Norge varade till 1905.

1824 blir Åkers Kanal grävd och får en sluss för att klara nivåskillnaden mellan Trälhavet och Garnsviken. Kanalen grävs av soldater från olika regementen, som ju nu inte längre behöver kriga. På samma sätt grävs Göta Kanal vid samma tid. Skutor och pråmar seglas, ros och dras fram längs kanalen för att frakta varor till Stockholm, jordbruksvaror, virke, ved och i slutet av 1800-talet också tegel från det stora tegelbruket vid Hacksta. Ångfartyg kom i bruk efter 1850. "Åkers Kanal" hette det ångfartyg som tog passagerare till och från Stockholm från 1871 till 1927, tre olika fartyg hade detta namn. Ett av dem finns kvar, det heter idag "Gurli".

1800-tal

1-2 m högre

En av de roslagsskutor som seglade på Stockholm härifrån hette "Alcea" och är nu Österåkers Kommuns symbol på fana och vapensköld.

Samhället utvecklas starkt under 1800-talet. Socknarna blir kommuner på 1860-talet. Allmän folkskola införs 1842 och flera skolor byggs snart i Österåker. Från 1840-talet får man ha affärer (handelsbodas) också på landsbygden. I Åkers Åsätra och vid Stenhagen får vi våra första affärer. Stenhagens Handel fanns kvar till 1964, och finns kvar som ett av Hembygdsföreningens hus. De nya kommunerna måste nu ta hand om sina fattiga. Det byggs ett Fattighus mitt emot Stenhagens Handel, och där finns idag Hembygdsmuseet.

Sverige har sedan Gustav Vasa haft en riksdag med fyra Stånd: adel, präster, borgare och bönder. På 1860-talet ändras vårt styrelsesätt till en Riksdag med två olika Kamrar, som medborgare kan väljas till på olika sätt. Vi får nya pengar, som heter "kronor". Vi får många nya uppfinningar: telegraf, telefon, järnvägar, ångfartyg.

Allt är inte bra. Svår missväxt på 1860-talet skapar svält i Norrland. Människor emigrerar till Amerika för att det går att leva mycket bättre där. Sverige är fortfarande ett samhälle med stora orättvisor och fattigdom. Men vid seklets slut börjar industrin växa kraftigt med kraftverk som ger el, med sågverk som levererar virke, med stålverk, med olika verkstäder. Detta kommer att göra 1900-talet till ett sekel med starkt växande välstånd, även för "vanligt folk".

1900-talet

1 – 0 m högre

År 1903 dras det järnväg till Österåker. Man måste dra den där terrängen inte ger för stora hinder och så att den passerar viktiga platser. Den passerar Täby, som är en stor by, den går förbi Rydbo, som ligger nära Rydboholms Slott och sedan till de stora gårdarna i Österåker, som heter Näs, Smedby, Tuna, Berga och Margretelund. En bra plats för slutstationen blir nära Berga Gård och den får namnet ”Åkers-Berga”

Österskär finns inte ännu, men järnvägen dras dit några år senare, när man börjar bygga villor där.

Landsvägen går fortfarande till gamla ”centrum” med en öppningsbar bro vid Åkerstorp. Samhället växer fram mellan Åkers-Berga Station och landsvägen utmed Centralvägen, Hackstavägen och Bergavägen. Vid stationen byggs affärer och det första ”Folkets Hus”.

År 1903 införs Allmän Värnplikt i Sverige. De indelta soldaterna och båtsmännen blir anställda som yrkesmilitärer vid sina regementen. Några bor kvar i sina torp, en del torp som blir kvar byggs om till sommarstugor.

Åkersberga får läkare och veterinär. Bilar blir allt vanligare, busstrafiken utvecklas. Efter första världskriget 1914-1918 växer flyget snabbt. Vi kan lyssna på radio från 1923, vi får television efter 1956. Människan landar på månen första gången 1969. Men passagerartrafiken med båt på Kanalen upphör 1927, den har konkurrerats ut av järnvägen.

Industrier utvecklas i Åkers-Berga. Gru-

1900-talet	1-0 m högre	<p>vorna i Härsbacka och Isättra finns kvar till 1934. Ett bryggeri finns i seklets början, ett stort tegelbruk vid Hacksta levererar mycket tegel till alla nya hus i Stockholm. Engelbrektskyrkan byggs med tegel därifrån. En snickerifabrik ligger vid Kanalen där bostadshusen vid Klappbryggan står idag. De stora gårdarna är fortfarande stora arbetsgivare. Allmän semester för alla som är anställda införs enligt lag år 1938.</p> <p>Två världskrig utkämpas i vår omvärld, 1914 – 1918 och 1939 – 1945. I det andra kriget blir alla våra grannländer indragna. Sverige måste hålla stora militära förband i beredskap. Många män är inkallade i långa perioder och deras arbeten i industrier tas ibland över av kvinnor. Många kvinnor arbetar också militärt under beredskapsåren.</p>
Efter 1950 Till 2015	Som idag	<p>Landet höjer sig fortfarande med ungefär 40 cm på 100 år. Sedan 1950 har Åkersberga kommit ungefär 30 cm högre upp. Vi märker knappast detta eftersom väder och vindar skapar större ändringar i vattennivån. Under en kraftig storm år 1982 var vattnet i Kanalen 130 cm högre än normalt. Under en period i maj 1975 var det 70 cm lägre.</p> <p>Åkersberga växer kraftigt från år 1960. Vi får en ny motorväg, dubbelspår på Roslagsbanan, en tunnel genom centrum. Stora områden som tidigare varit för sommarhus omvandlas till villabyggelse. Vi får stora hyreshus i centrala Åkersberga. Människor får råd att köpa fritidsbåtar (som behöver bryggor) eller spela golf (som behöver stora fält). Och när denna tidsaxel slutar i januari 2015 har alla mobiltelefoner. Vad</p>

hade Gustav Vasa tänkt om han hade sett människor gå och prata i en liten dosa?